

С.А.Шпетна, О.М. Кіріченко

**ІСТОРІЯ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ
XVII -XIX СТОЛІТЬ**

(посібник для самостійної та індивідуальної роботи для студентів
філологічних факультетів)

Полтава - 2021

Посібник

для самостійної та індивідуальної роботи з курсу
“Історія зарубіжної літератури ХУІІ-ХІХ століть”
студента _____ курсу _____ групи
факультету іноземних мов
ДЗ «Луганський національний університет
Імені Тараса Шевченка»

(Прізвище, ім'я, по-батькові)

ББК 83. 3 (0) р 3
УДК 82 (091) “16/18” (076.1)

Рекомендовано до друку на засіданні кафедри світової літератури та російського мовознавства ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (протокол № 3 від 13 жовтня 2021 р.)

Рецензенти:

- В.І. Дмитренко – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри світової літератури та російського мовознавства ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка».
- С.В. Перова. – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри теорії та практики перекладу ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка».

Навчальний посібник має на меті розкрити багатогранність літератури ХУІІ – ХІХ століть, дати аналіз літературних явищ в контексті всього історико-літературного процесу, врахувати важливі аспекти вивчення творчості письменників у контексті шкільної програми, допомогти здобувачам вищої освіти самостійно опанувати значну кількість матеріалу.

Шпетна С.А., Кіріченко О.М. Історія зарубіжної літератури ХVІІ – ХІХ століть: Посібник для самостійної та індивідуальної роботи студентів філологічних факультетів. Старобільськ : вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2021. 90 с.

Рекомендовано до друку навчально-методичною радою
Луганського національного університету
імені Тараса Шевченка
(протокол № 3 від 29.10.2021 року)

© Кіріченко О.М., Шпетна С.А.
© ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2021

3 П Е Р Е Д М О В А

Курс історії зарубіжної літератури ХУІІ-ХІХ століть є особливим, цікавим етапом розвитку й водночас має певні труднощі – висвітлення значущих систем світової літератури з урахуванням національних відмінностей й повного вираження відповідного світосприйняття особистості.

Мета курсу: показати багатогранність літератури зазначених епох, дати аналіз літературних явищ в контексті всього історико-літературного процесу.

Доцільним є детальне вивчення творчості окремих письменників або літературної школи. У даному курсі враховуються деякі важливі аспекти вивчення творчості письменників у контексті шкільної програми.

У процесі вивчення курсу студенти повинні :

- вміти розглядати літературний процес у культурному контексті епохи;
- розуміти національну специфіку кожної з літератур і міжлітературні зв'язки;
- вміти аналізувати літературні твори в єдності змісту й форми;
- оволодіти навичками ведення дискусії з проблемних питань курсу;
- закріпити навички реферування й конспектування критичної літератури;
- вміти підготувати самостійно ряд питань, які не висвітлені в лекційному та практичному курсах.

Систематичне вивчення історії зарубіжної літератури спирається на глибоку самостійну й індивідуальну роботу, яка дозволяє студентам у значному і глибокому об'ємі опанувати значну кількість матеріалу, й побудоване на основі навчальних програм, розроблених авторами посібника, а також за програмами Міністерства освіти і науки України.

Своєрідність видання визначається авторським замислом:

- навчити студентів самостійно працювати з художньою, науковою, критичною, довідковою літературою;
- удосконалювати вміння текстуального аналізу, оперування історико-літературним контекстом;

- розвивати логічне мислення, художній смак, власне бачення проблеми й уміння висловлювати свою точку зору, навички свідомо сприймати закладені в мистецтві слова духовні цінності й відстоювати їх у житті.

Новітній підхід до вивчення предмету вимагає нових організаційних форм навчального процесу в університеті, зокрема впровадження та використання кредитно-модульної технології. Даний посібник дозволить організувати та спрямувати індивідуальну та самостійну навчально-наукову роботу студентів; всебічно засвоїти теоретико-літературний матеріал; розвинути творчі здібності студентів; створити викладачеві умови диференціації рівня завдань; використати певні форми контролю за самостійним вивченням програмного матеріалу.

Курс складається з семи взаємопов'язаних проблемно-тематичних модулів, які містять теоретичні, практичні питання, проблемні завдання, пошуково-дослідницьку роботу з текстом, графічні засоби узагальнення матеріалу тощо:

1. Вступ. XVII століття як особлива доба в культурі країн Європи.
2. Просвітництво – провідна лінія розвитку європейської культури XVIII століття.
3. Творчість Йоганна Вольфганга Гете.
4. Доба романтизму в європейській літературі.
5. Особливості розвитку романтизму на американському континенті.
6. Основні тенденції розвитку літератури другої половини XIX століття
7. Поезія середини XIX століття.

Оцінювання модулю проводиться за 12 – бальною шкалою.

12-10 – студент вільно володіє матеріалом та навичками аналізу поезики та інтерпретації художнього твору; подає оригінальні рішення контрольних питань і завдань; орієнтується в різних контекстах літературного процесу (літературні школи, течії, напрями, зв'язки з національними літературами); знає та вміє трактувати теоретико-літературні поняття; вміє орієнтуватися в критичному доробку літературознавців;

9-7 – студент знає програмний матеріал, вміє подавати аналіз літературного твору у єдності змісту й форми, наводить окремі приклади з тексту, добирає докази на підтвердження висловленої думки, оцінює окремі літературні явища, володіє теоретико-літературним апаратом;

6-4 – студент має уявлення про зміст твору, визначає основні сюжетні елементи, виділяє головні епізоди, в цілому орієнтується в історико-літературному процесі, частково подає оцінку того чи іншого літературного явища та виявляє знання теорії літератури;

3-1 - студент відтворює матеріал, називаючи окремий факт, не пов'язує з літературним процесом, не вміє трактувати теоретичні положення, висловлювати власні думки, подавати оцінку художньому твору.

Оцінка	За	Визначення	% оцінювання
--------	----	------------	--------------

ECTS	національною системою		за модульно-рейтинговою системою
A	5	ВІДМІННО – відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок.	80-100%
B	4	ДУЖЕ ДОБРЕ – вище середнього рівня з кількома помилками	70-80%
C	4	ДОБРЕ – в загальному правильна робота з певною кількістю значних помилок	60-70%
D	3	ЗАДОВІЛЬНО – непогано, але зі значною кількістю недоліків	55-60%
E	3	ДОСТАТНЬО – виконання задовольняє мінімальні критерії	50-55%
FX	2	НЕЗАДОВІЛЬНО – потрібно попрацювати перед тим, як перескласти	45-50%
F	2	НЕЗАДОВІЛЬНО – необхідна серйозна подальша робота, обов'язковий повторний курс	менше 50%

Модуль 1.

Вступ. XVII століття як особлива доба в культурі країн Європи.

Загальна характеристика літературного процесу XVII століття. Основні напрями в літературі визначеного періоду.

1. Виділіть основні історичні події, які визначили спрямування та розвиток Європи XVII століття.

2. Дайте визначення:
Ренесансний реалізм

Класицизм

Бароко

Маньєризм

3. Обґрунтуйте концепцію світу і людини в мистецтві бароко.

4.Обґрунтуйте концепцію світу і людини в мистецтві класицизму.

5.Визначте систему жанрів класицизму та літературні типи.

6. У чому полягають особливості естетики класицизму?

7.Назвіть провідних митців кінця XIX та XX століття, які розвивали ідеї барокового мистецтва?

8.Які ідеї та тенденції розвитку західноєвропейських країн втілювались у творах класицизму?

9.З'ясуйте особливості розвитку ренесансного реалізму у нових історичних умовах. У чому полягає проблема терміну? Назвіть найяскравіших представників цього літературного напрямку.

10.Що спричинило бурхливий розвиток класицизму у Франції?

ЛУЇС де ГОНГОРА – і – АРГОТЕ

(1561 - 1627)

1.Дайте визначення поняття гонгоризм:

2.Що таке „вчена поезія” та „темний стиль”, з якою метою їх використовував Гонгора?

3.Визначити теми віршів, які написав Гонгора з 1580 по 1610 роки?

4.Визначте провідну тему поеми „Самотність”.

5.Спираючись на слова Федеріко Гарсія Лорки визначте особливості стилю Гонгори. „... Гонгора обирає особливу, свою оповідну манеру, приховану метафорами. Її важко виявити. Оповідь перетворюється, стає ніби скелетом поеми, огорнутою розкішною плоттю поетичних образів. Пластичність, внутрішня напруга однакові у кожному місці поеми; оповідання само по собі ніякої ролі не відіграє, але його невидима лінія надає поемі цілісності. Гонгора пише ліричну поему небачених досі розмірів...”

-

6.Визначте особливості поетичної мови Гонгори.

7.Прочитайте сонет „До ревності”, визначте стиль, які емоції та переживання відтворює поет. Що визначає емоційну напругу твору? Знайти перифрази та з’ясувати їх роль у тексті.

До ревності

Ти – стану найяснішого тумани,
Ти Аду шал, змія ти, в драговині
Народжена, що криє в зеленінні
Пахучих лук жало невблаганне!

У нектарі кохань дання ти тьмяне,
Ти - в чаші кришталевій подих тліні,
Меч, що завис лише на волосині,
Любовним поривам гальмо захланне!

Вернись в місця похмурі, де була ти,
О ревносте, любові вічний кате,
Або вселися в царство жаху люте.

Ні, в нім не змістишся: що дотепер ти
Не спромоглась себе саму пожерти,
Від пекла більшою ти мусиш бути.

(Переклад М.Ореста)

8.Прочитати поему „Міф про Поліфема і Галатею”. У чому полягає стильове новаторство Гонгори. Які художні прийоми використовує автор для протиставлення двох світів – світа Галатеї та світа Поліфема?

9.Наведіть приклади вишуканого барвистого стилю Гонгори.

**ЖАН БАТИСТ ПОКЛЕН
(МОЛЬЄР)**

(1622 - 1673)

1. "Образи, створені Шекспіром, не такі, як у Мольєра, типи якоїсь пристрасті, якоїсь вади, а живі істоти, сповнені багатьох пристрастей і пороків... У Мольєра скнара жадібний і все... У Мольєра лицемір упадає за дружиною свого благодійника, вдаючись до лицемірства; приймає майно на зберігання з лицемірством; просить склянку води теж з лицемірством..."

О.Пушкін

Спираючись на слова Пушкіна, сформулюйте особливості образів, створених Мольєром.

2. З'ясуйте особливості художнього методу Мольєра.

3. Визначте естетичні погляди Мольєра.

4. У чому полягають художні відкриття Мольєра?

5. Що нового вніс Мольєр у класицистичні вистави?

6. Визначити риси класицизму у творах Мольєра та назвіть порушення ним принципів класицизму. Як це вплинуло на розвиток жанру комедії?

7. Дайте визначення поняттю „комедія характерів”.

8. Які твори Мольєра мають риси, які наближують їх до літератури ренесансного реалізму?

9. Які проблеми Франції XVII століття відбито в комедії „Міщанин-шляхтич”?

10. У чому особливості жанру комедії-балету?

11. Виділіть основні засоби сатиричного відображення дійсності у творах Мольєра.

12. У чому відмінності сміху сатиричного від сміху карнавально-комедійного?

ЖАН де ЛАФОНТЕН
(1621 – 1695)

1. У яких жанрах випробовував свої сили молодий Лафонтен?

Назвіть ці твори

2. Хто сприяв кар'єрі Лафонтена ?

3. Коли були написані „Казки та оповідання у віршах”? Визначте джерела сюжетів, традиції? Які вади тогочасного французького суспільства відтворені у „Казках”?

4. Зачинателем якого жанру став Лафонтен?

5. Визначити джерела тем байок Лафонтена.

6. У чому відмінність байки Лафонтена від байки дидактичної?

7. Які шляхи досягнення щастя відтворив Лафонтен у своїх байках?

8. У чому полягає народність байок Лафонтена?

9. Який філософ мав великий вплив на формування світогляду Лафонтена?

10. Хто із байкарів використовував традицію Лафонтена?

ДЖОН ДОНН
(1572 – 1631)

1. Засновником якої школи став поет?

2. Назвіть жанрове розмаїття творчого доробку Дж. Донна.

3. У чому полягає новизна елегій Дж. Донна?

4. Кого із античних митців наслідував Дж. Донн?

5. Що шукає герой циклу „Пісні та сонети”? Які особливості ліричної сповіді ви можете виділити?

6. Прочитайте сонет Дж. Донна та визначте, у чому автор вбачає єднання людини з вічністю. Що поєднує релігійні сонети Дж. Донна з сонетами доби Відродження?

Хоч як назвусь, належу не собі:

Це ти мене створив, всесильний боже.

Занепаду чи схиблю, статись може, Вся кров твоя очистить у ганьбі.

Я твій слуга, що світить лиш тобі.

2. На які періоди поділяється творчість Мільтона і чим вони характеризуються?

3. Запишіть назви найбільш значних трактатів Мільтона і визначіть їх основне ідейне спрямування.

4. У якому памфлеті Мільтон пише: „Вбити книгу, все одно, що вбити людину... Той, хто знищує гарну книгу, вбиває розум...”. Що спричинило написання памфлету?

5. Назвіть джерела сюжету поем „Втрачений рай”, „Повернений рай”, „Самсон-борець”.

6. Прочитайте вислів П.Б.Шеллі про поему „Втрачений рай” і поміркують над особливостями релігійного світогляду автора.

„Поема Мільтона містить філософське заперечення тих самих догматів, яким вона... мала б слугувати головною опорою. Ніщо не може зрівнятися з могутністю й величчю образу Сатани у „Втраченому раю”. Було б помилкою вважати, що він замислений як уособлення зла. Непримиренна ненависть, терпляча підступність і витончена винахідливість у винайденні нових мук для супротивника – ось що є зло; його можна пробачити рабу, але не можна пробачити володарю... У Мільтона Сатана в моральному відношенні стоїть настільки вище Бога, наскільки той, хто вірить у правоту своєї справи й бореться за неї, не боючися поразки й тортур, вище того, хто з надійної схованки вірної перемоги йде на ворога із найжорстокішою помстою – не тому, що хоче змусити його розкаятися і відмовитися від ворожнечі, а щоби навмисне довести його до нових вчинків, які викличуть нові покарання. Мільтон настільки відійшов від загальноприйнятих вірувань (якщо це можна так назвати), що не приписує своєму Богові ніякої моральної переваги над Сатаною”.

П.Б.Шеллі

7. Якими художніми засобами автор досягає універсальності картини Всесвіту? Назвіть головних героїв твору.

8. На вашу думку, хто є втіленням Добра, а хто Зла в поемі „Втрачений рай” і чому?

9. Які смислові навантаження несуть у поемі „Втрачений рай” численні порівняння, як вони розкривають образи? (Наведіть приклади).

10. У чому полягає монументальність та глибина філософської думки поеми „Втрачений рай”?

11. Прочитайте фінальну частину поеми „Втрачений рай” і визначте, чи схилилися Адам і Єва під ударами долі? Випишіть рядки, які відтворюють мотив дороги, яке він має значення?

**ГАНС ЯКОБ КРИСТОФ
ГРИММЕЛЬСГАУЗЕН**

(1621 або 1622 - 1676)

1. Який жанр літератури здобув найбільшого розвитку у Німеччині XVII століття і чим він був спричинений? Наведіть приклади.

2. У чому полягає глибина народного світогляду Гриммельсгаузена?

3. Що означає ім'я *Сімпліцій* ?

4. У якій формі написано роман і чому?

5. Яка ідея покладена в основу роману „Незвичайні пригоди Сімпліція Сімпліціссимуса”?

6. Визначте багатоплановість образу головного героя, та наведіть приклади його структурної цілісності.

7. Як відтворено у романі події Тридцятилітньої війни? У яких ще творах автор звертається до подій Тридцятилітньої війни

8. Назвіть основний композиційний принцип твору.

9. Чим визначається стиль роману?

10. Прочитайте уривок з роману і визначте, що викриває автор, яке його ставлення до цього?

Напишіть невеличку мініатюру на основі власних думок, які виникли після прочитання.

„Тут мир, там – війна, тут нічого не знаю я про марнославство, жадібність, гнів, заздрощі, гарячність, лукавство, обман, про різного роду турботи, пов’язані зі споживком та одежею, так само, як і з честю та репутацією; тут тиха самотність без злості, чвар і сварок, тут безпека від суєтних прагнень, захист від різноманітних безладних бажань... Коли я ще жив у Європі (як гірко, що мушу я це говорити християнам), було там усе сповнене війною, пожежами, убивствами, розбоєм, погромами, згвалтуванням жінок та дівчат тощо. Коли ж милість Божа звільнила людей від усіх цих страшних мук, разом із хворобами та жахливим голодом, і знову дарувала на радість нещасному утисненому народові шляхетний мир, то з’явилися численні пороки, породжені похиттю, як обжерливість, пияцтво та азартні ігри, джигунство, розпуста, подружні зради, які тягнуть за собою безліч інших пороків, і, нарешті, справа заходить так далеко, що дехто відверто прагне підвестися за рахунок пригнічення інших, задля чого вони не хехтують жодним лукавством, жодним обманом, жодною політичною виверткістю”.

(Переклад Ю. Бардакової)

11. Хто із драматургів у ХХ столітті розвинув сюжет Гріммельсгаузена про маркітанку. Запишіть назву п'єси.

Модуль 2. Просвітництво – провідна лінія розвитку європейської культури XVIII століття.

Загальна характеристика літературного процесу XVIII століття. Основні напрями в літературі та їх характеристика.

1. Дайте визначення Просвітництву.

2. Яке основне ідейне спрямування мала Просвітництво?

3. Чиї філософські теорії стали підґрунтям розвитку Просвітництва. Назвіть найбільш відомих філософів XVIII століття та їх трактати.

4. Підберіть свій епіграф до літератури XVIII століття.

5. Як ви розумієте вислів „Представники Просвітництва виступали як „громадяни світу””, а також слова К.Гольдоні: ”Письменники всіх країн складають єдину республіку і завдяки цій прекрасній матері є її громадянами і братами. Віддаленість територій, різниця у кліматі, несхожість мови не роблять різними серце й дух, і вчені, котрі живуть у різних містах, провінціях і країнах усього світу, ставляться один до одного як жителі однієї країни, що мешкають у різних будинках. Тому помиляється той, хто зневажає інші народи, поважаючи тільки свій власний, але не менше помиляється той, хто вихваляє іноземців, зневажаючи співвітчизників”.

6.Визначте особливості світогляду просвітників XVIII століття. Як відбилися сторичні події у художніх, філософських, релігійних, публіцистичних творах.

7.Хто з філософів і письменників висунув концепцію „природної” людини”? Доведіть свою думку на прикладі твору.

8.Прочитайте основні ідеї Просвітництва, а також визначте, чи актуальні вони у сучасному суспільстві?

- * Культ розуму й науки.
- * Поєднання розуму і природи.
- * Проголошення „царства розуму”.
- * Віра в перетворюючу силу ідей та освіти.
- * Ствердження цінності особистості незалежно від її соціального стану.
- * Проголошення рівності всіх людей.
- * Віра у можливість виховання гармонійної людини, яка живе за законами розуму й природи.

9.Дайте визначення літературним напрямам, назвіть найбільш яскравих представників та їх твори:

просвітницький класицизм

просвітницький реалізм

сентименталізм

рококо

10.3 якими просвітницькими концепціями пов'язане нове відродження класицизму у XVIII столітті?

11. Сформулюйте основні положення принципів філософів та теоретиків мистецтва просвітницького реалізму.

12. Що протиставляли „культу розуму” сентименталісти?

13. Які вам відомі твори мистецтва рококо?

14. Визначте спільні риси сентименталізму і преромантизму.

АНГЛІЙСЬКА ЛІТЕРАТУРА

ДЖОНАТАН СВІФТ

(1667 - 1745)

1. Прокоментуйте слова Лесі Українки: „Свіфт, може й несвідомо, остеріг людей від небезпечного консерватизму: він показав усю гидоту й жах застою, рабської культури, дрібного, позбавленого ідеалів, повного безглузлого егоїзму життя. Він, правда, не показав ніякого виходу з цього для людей, але хто не хотів затхнути у важкому чаду, той мусив сам шукати виходу”.

2. Охарактеризуйте роль і значення Джонатана Свіфта у культурному та суспільно-політичному житті Англії.

3. Назвіть найбільш відомі памфлети Свіфта, та ї визначте їх критичне спрямування.

4. Визначити жанр та особливості роману „Мандри Гуллівера”, із скількох частин він складається, назвіть їх.

5. Визначте об’єкт сатири Свіфта. Які риси тогочасного англійського суспільства викриває автор, зображуючи порядки в Ліліпутії?

6. Який художній прийом використовує письменник для створення образу егу?

7. За допомогою якого засобу автор втілює ідеал просвіченої монархії та в якому образі?

8. Наведіть приклади з тієї частини роману, де знайшли своє відбиття республіканські ідеї Свіфта.

9.Визначте мету протиставлення егу та гуїгннмів.

10.На основі роману упорядкуйте „Словник Свіфта”, де розшифруйте назви, алегорії, натяки тощо.

**ГЕНРІ ФІЛДІНГ
(1707 - 1754)**

1.Які філософи вплинули на формування критичних позицій Генрі Філдінга?

2.У якому жанрі випробував свої сили молодий Філдінг. Навести приклади творів.

3.Що стало причиною для припинення драматургічної діяльності Генрі Філдінга? У якому році це відбулося?

4.Із скількох книг складається роман „Історія Тома Джонса, знайди”?

5.Чому Генрі Філдінг вважав себе „засновником нової галузі в літературі”?

6.Чим визначається фабула роману?

7.Який принцип використовує автор для побудови образів Тома та Блайфіла?

8.Складіть таблицю де з'ясуєте риси характеру, поведінки Тома та Блайфіла, та зробіть висновок, хто ж з героїв твору втілює ідеали письменника і чому?

9.Що стало причиною для довгих блукань і поневірянь Тома?

10.Розтлумачте фінал роману. У чому сутність щасливої розв'язки?

11.Як просвітницькі погляди Генрі Філдінга втілюються у романі?

РОБЕРТ БЕРНС

(1759 - 1796)

1.Під впливом яких національних культур формувався Роберт Бернс як особистість та поет?

2.У якому віці проявилась обдарованість поета, яку назву має перший вірш?

3. Майстерність яких поетів наслідує Бернс у ранніх поетичних дослідах?

4.Хто став героями поетичних творів Бернса?

5.Визначте проти чого були спрямовані політичні сатири та епіграми Роберта Бернса?

6. Охарактеризуйте відношення поета до французької революції.

7. Що таке *деїзм*? У яких творах Бернса втілюються принципи деїзму?

8. Визначте жанрову розмаїтість творчості поета. Наведіть приклади.

9. У чому полягають композиційні особливості пісень Бернса?

10. Прочитайте переклади вірша „Моя любов – рожевий квіт” та проаналізуйте: а) які художні засоби використав поет; б) якими словами автор передає головну думку твору; в) які функції виконують гіперболи, звертання, порівняння; г) які почуття викликає цей вірш?

Моя любов – рожевий квіт
В весінньому саду,
Моя любов – веселий спів,
Що з ним я в світ іду.

О, як тебе кохаю я,
Єдина моя!
Тому коханню не зміліть,
Хоч висхнуть всі моря.

Нехай посхнуть усі моря,
Потонуть брили скал,
А ти повік любов моя, -
Аж згасне сонця пал.
(Переклад М.Лукаша)

Любовь как роза красная,
Цветет в моем саду.
Любов моя как песенка,
С которой в путь иду.

Сильнее красоты твоей,
Моя любовь одна,
Она с тобой пока моря
Не высохнут до дна.

Не высохнут моря, мой друг,
Не рушится гранит,
Не остановится песок...
А он как жизнь бежит.

(Переклад С.Маршака)

ФРАНЦУЗЬКА ЛІТЕРАТУРА

1.У чому полягає історична місія французьких просвітників, ідеологічно підготувавши буржуазну революцію? (Назвіть їх, визначте основну діяльність).

2.На скільки періодів поділяється доба Просвітництва у Франції? Визначте їх.

3.Дайте визначення *просвітительського філософського роману*

ВОЛЬТЕР Франсуа – Марі Аруе

(1694 – 1778)

1.Прочитайте „крилаті фрази” Вольтера висловіть та свою думку. Чи знали ви, що вина належать великому просвітителю?
„Все йде на краще в цьому найкращому зі світів”.

„Треба доглядати свій сад”.

„Всі жанри гарні крім нудного”.

„Якби Бога не було, його треба було б вигадати”.

2. Розтлумачте слова :”Саме Вольтер і був символом Просвіти, символом звільнення людства з лабет найрізноманітніших забобонів, символом тверезої оцінки історичного минулого і навколишньої сучасності” (В.Коптілов).

3. Визначте погляди Вольтера:

соціальні

політичні

філософські

естетичні

4. Запишіть вислови Вольтера про Шекспіра.

5. Що спричинило поїздку Вольтера до Англії? Які твори були написані під час перебування в цій країні?

6. Прочитайте уривок з листа Вольтера до д'Аржанталя від 1 березня 1737 року та з'ясуйте його становище у тогочасному суспільстві.

„Літератор повинен жити у вільній країні або ж погодитися вести життя заляканого раба, якого заздрісні раби постійно звинувачують перед своїм паном... У Франції я чекаю лише на переслідування, вони є моєю єдиною винагородою. Я знаю, що завжди буду жертвою першого-ліпшого

наклепника. Я вже радий сховатися в темряві, я згоден ні до кого не писати. Але ж дізнаються де я подівся, і мене ж буде звинувачено в тому, що я так затято ховаюся. Отак я й живу в постійному страху, не знаючи, як відбиватися від ударів, що їх мені завдають щодня. Я завжди вам казав: якби мій батько, чи брат, чи син був прем'єр-міністром у деспотичній державі, я б назавтра ж виїхав з неї ”.

7. Дайте визначення поняття *філософська повість*

8. Визначте художні особливості філософської повісті Вольтера:

9. Де розгортаються події в повісті „Простодушний”?

10. Як у творі автор використовує теорію „природної людини”, що власне Вольтер вкладає в її зміст ?

11. Чому Гурона називають „Простодушним”?

12. Про що свідчать роздуми Простодушного?

„Мої американські співвітчизники ніколи б не звернулися до такого жорстокого поводження, яке я зараз відчуваю на собі: їм би це просто не спало на думку. Їх називають дикунами, а вони хоча і грубі, але відзначаються добродійністю, водночас як мешканці цієї країни, хоча і витончені, але люті шахраї ”.

13. Поясніть трагічний фінал повісті.

14. Знайдіть спільні мотиви в повісті Вольтера „Простодушний” та в повісті Г.Квітки-Основ'яненка „Козир-дівка”.

15. У яких творах Вольтер розглядає цікаві сторінки історії України? Чим можна пояснити інтерес французького просвітителя до історії України?

16. Які особливості у сприйнятті ідей Вольтера простежуються в українській свідомості початку ХІХ століття?

ДЕНІ ДІДРО

(1713 - 1784)

1. З'ясуйте філософські погляди Дідро.

2. Які відомості узагальнила „Енциклопедія” видана Дені Дідро? Із скількох томів вона складалася, що заперечували статті видання?

3. Як у зв'язку з новими світоглядними концепціями переосмислював античну спадщину Дідро?

4.Прочитайте вислів із трактату „Роздуми про живопис” та визначте сутність принципу наслідування природі за Дідро.

„Чим досконаліше є наслідування, чим більше воно відповідає першоджерелу, тим більше нас задовольняє”.

5.У чому полягає психологізм роману „Черниця”?

6.Назвіть три плани роману „Черниця”?

7.На прикладах із роману доведіть доцільність порівняння автором законів природи із соціальними та релігійними, про що таке порівняння свідчить?

8.У якій формі написано роман „Небіжчик Рамо”?

9.У чому, на думку автора, коріння аморальності Жана-Франсуа Рамо?

10.Визначте ідейно-художню своєрідність романів „Черниця” та „Небіжчик Рамо”.

ЖАН – ЖАК РУССО

(1712 - 1778)

1. Дайте визначення поняття *руссоїзм*

2. У чому полягає сутність критики дворянської цивілізації та теорія „природної людини”?

3. Зіставте філософські погляди Г.Сковороди та Руссо. Складіть відповідну таблицю.

4. Визначте за романом „Еміль, або Про виховання”, основні методи і завдання ідеального природного виховання людини.

5. Напишіть невеликий нарис, у якому доведіть утопічність роману.

6. Які джерела, на думку Руссо, має релігійність?

7. Як позначився руссоїзм на творчості українських митців першої половини ХІХ століття?

НІМЕЦЬКА ЛІТЕРАТУРА

1. Визначте, в яких умовах розвивалась література німецького Просвітництва?

2. Чим німецьке Просвітництво відрізняється від французького та англійського? Складіть порівняльну таблицю.

3. Визначте періодизацію німецького Просвітництва та співвідношення художніх напрямів.

4. З'ясуйте особливості „Веймарського класицизму”.

5. Хто такі штюрмери?

6. Назвіть найбільш яскравих представників „Бурі й натиску”, чим характеризувалась їх діяльність?

7. Визначте літературно-критичні та естетичні праці Лессінга, які мали суттєвий вплив на розвиток Просвітництва у Німеччині.

ФРІДРІХ ШИЛЛЕР

(1759 - 1805)

1. Як ви розумієте слова Ф.Шиллера „Зробити з людей - людей”.

2. Назвіть ранні твори Ф.Шиллера та визначіть їх основне тематичне спрямування.

3. У чому полягає бунтарський пафос драми „Розбійники”?

4.З якими традиціями „Бурі й натиску” пов’язана драма „Підступність і кохання”?

5.Запишіть основні положення естетичної теорії театру викладені Шиллером у працях „Про сучасний німецький театр” та „Театр як моральний заклад”.

6.У чому сутність виступів Шиллера проти класицизму?

7.На праці яких філософів спирався у своїх філософських поглядах Шиллер?

8.Визначте джерела трагедій „Дон Карлос”, „Марія Стюарт”, „Вільгельм Телль”.

9.Які філософські проблеми порушуються у трагедії „Вільгельм Телль”, у чому їх актуальність для тогочасної Німеччини?

10.Як зображено народ протягом твору? Чи можна говорити про динаміку цього збірного образу?

11.Як зображено у драмі юне покоління швейцарців? Чи успадкували діти Вільгельма Телля його найкращі якості?

Модуль 3.

Творчість Йоганна Вольфганга Гете (1749 - 1832)

„„Фауст ” – не то що не застарілий для нас і по ідеях, але, протинно, може і в тім згляді – не згадуючи про незрівнянну поетичну красоту – служити нам надовго ще взірцем і провідником”. Іван Франко.

1.Прочитайте вислови Гете, складіть словесний портрет творчого спрямування поета.

„Бути людиною – значить бути борцем.”

„Я завжди вважав світ геніальнішим, ніж мій геній..”

„Смисл і значення моїх творів і мого життя – це тріумф суто Людського.”

„По суті в моєму житті не було нічого, крім важкої праці, і я можу сказати сьогодні, коли мені сімдесят років, що за все життя я й чотирьох тижнів не жив собі на втіху. Наче весь час котив вгору камінь, який знов і знов скочувався долу, і треба було його підіймати...

Що таке я сам? Що я зробив? Я зібрав і використав усе, що я бачив, чув, спостерігав. Мої праці виплекані тисячами різних індивідів, невігласами і мудрецями, розумними і дурнями; дитинство, зрілий вік, старість – усе принесло мені свої думки, свої здібності, свої надії, свій спосіб життя; часто я пожинав посіяне іншими; моя творчість – творчість колективної істоти на ім'я Гете.”

2.Назвіть філософів, які вплинули на формування світоглядних позицій Гете?

3.Визначте особливості творчості поета періоду „Бурі й натиску”. Назвіть твори у яких створено новий тип сильної особистості – ідеалу „штюрмерів”.

4.З'ясуйте характерні риси ранньої лірики Гете?

5.Прочитайте вірш „Прометей”, визначте до якого періоду творчості поета він належить, та з’ясуйте, чому його вважають поетичним маніфестом „Бурі й натиску”?

Окутай своє небо, Зевсе,
Імлою хмар
І дій, неначе хлопець той,
Що тне будяк,
Ламай дуби в верхв’ях гір;
Аби мені зосталась
Моя земля
І мій курінь, що будував не ти,
І ватрище моє
З жарким вогнем, -
На них ти заздриш.

Не знаю я мізерніших,
Ніж ви, боги, у світі!
Злиденний має харч
Величність ваша –
Лиш дим жертвовний
Та молитви дух;
В нужді були б ви
Без старців і діток
Та святобожних дурнів.

Як я малим був,
Не відав, що робити, -
Звертав заблудлий погляд
До сонця, чи немає там
Ушей, що чують зойк благання,
Сердець подібних на моє,
Що всіх пригнічених жаліє.

Чи хто поміг мені
Зламать тиранів гніт?
Хто врятував мене від смерті,
Від рабських пут?
Чи не само ти все вчинило,
Серце пломінке?
Палало, юне ти,
Обдурене в хвалі
Перед всевишнім сонним.

Тебе хвалить? За що?
Хіба полегшив ти коли
Журбу нещасного?
Хіба ти осушив хоч раз
Сльозу скорботного?
Хто викував із мене мужа?
Все можний час
І вічна доля –
Мої й твої володарі.

Гадав ти, може, -
Життя ненавидіть я мушу,
Втекти в пустелю,
Бо мрії-квіти
Плодами не дозріли?
Тут я людей ліплю,
Різьблю свій образ,
На мене схоже плем'я,
Щоб мучитись їм, плакати,
Щоб утішатись і радіть,
На тебе не зважати,
Як я!

1774.

(Переклад М.Терещенка)

6.Визначте спільність у поглядах Гете і Руссо.

7.Як позначилася на творчості Гете подорож до Італії?

8.Чим характеризується зрілий етап „веймарського класицизму” Гете?

9.Як оцінив події Великої Французької революції Гете? Про що свідчать його слова?

„Я ненавиджу будь-який насильницький переворот, оскільки при цьому знищується стільки, скільки й досягається. Я ненавиджу і тих, хто його здійснюють, і тих, хто своєю поведінкою спричиняють його”.

10. Який вплив мала творчість видатного перського поета XIV століття Хафіза на Гете? Наведіть приклади.

11. Кому присвячена „Марієнбадська елегія”?

12. Як показано процес формування особистості в автобіографії поета „Поезія і правда”?

13. Скільки років працював Гете над трагедією „Фауст”?

14. Які твори передували створенню „Фауста”?

15. Який життєвий досвід втілює Гете в образі доктора Фауста?

16. З’ясуйте проблематику твору.

17. У чому полягає універсалізм трагедії?

18. Чому важко однозначно визначити жанр „Фауста”?

19. Чи можна стверджувати про пряме наслідування біблійних мотивів у творі?

20. Прочитайте монолог Фауста і визначте, що значить „Божественне” для автора?

Фауст

А чи змога
Комусь сказати: „Я вірю в Бога”?
Чи ти в священника спитай,
Чи в мудреця про те – вважай,
Їх відповідь – мов глум.

Маргарита

То ти не віриш?

Фауст

Мій ангеле, не в ту ти міру міриш.
Хто б міг назвати його
І так признати його:
„Я вірю в нього”?
Всеобіймитель
І вседержитель,
Хіба ж не обіймає, не держить він
Тебе, мене, себе?
Хіба ж над нами не склепіння неба?
Хіба ж під нами не земная твердь?
Хіба ж нам не зоріють
Привітно зорі вічні?
Хіба ж я не дивлюсь тобі у вічі?
Хіба ж усе це не пройма
Твій ум і серце,
Не віє в вічній таємниці
Незримо й зримо вколом тебе?
Наповни ж ним все серце, аж по вінця,
І якщо в цій чутті знаєш щастя ти,
То зви його як хочеш:
Любов! Блаженство! Серце! Бог!
А я ім'я не знаю
Йому! Чуття – то все;
Ім'я – то звук і дим,
Що пал небесний сповива.

(Переклад М. Лукаша)

21. Випишіть слова Господа із „Прологу на небі”, де він стверджує силу людської особистості, її здатність до розвитку, до пошуку смислу буття.

22. Які типи пізнання втілюються в образах Фауста та Вагнера, у чому виявляється новаторство Гете?

23. У чому відрізняються погляди на світ Вагнера і Фауста?

24. У чому заключається мета Мефістофеля?

25. Чи вдається Мефістофелю підкорити собі душу людини й довести її „мерзенну” суть?

26. Чому Господь дарує духовне спасіння Маргариті й Фаусту?

27. Складіть порівняльну таблицю - характеристику образів Фауста і Вагнера.

28. Що символічного у союзі Фауста з Єленою? У якому світі існує цей союз?

29. Чому доля Гомункула – це попередження Фаусту?

30. Чи припиняє Фауст під впливом обставин пошуки сенсу буття?

31. Про що свідчать завершальні рядки „Містичного хору”?

*Яви минуцого
Нам ніби сняться;
То – символ суцого,
Де сні здійсняться,
Де все урочес діє й живе,
Вічно Жіночес
Нас туди зве.*

(Переклад М.Лукаша)

32. Напишіть мініатюру-роздум на тему „”Фауст” – вершинний твір епохи Просвітництва”.

33. Назвіть видатних світових митців, які зверталися до образу Фауста.

34. Назвіть найбільш відомих перекладачів творів Гете.

35. Що поєднує Йоганна-Вольфганга Гете з Україною?

36. Що приваблювало в постаті Гете І.Франка і як він оцінював роль німецького просвітителя в історії європейської літератури?

37.Що поєднує трагедію Гете „Фауст” та поему Т.Г.Шевченка „Катерина”?

38.Що спільного у характерах Маргарити та Катерини? Що відрізняє їх?

39.”Фауст” у світовому мистецтві. Наведіть приклади музичних творів, картин тощо.

Модуль 4

Доба романтизму в європейській літературі

Запитання і завдання.

1. Дайте визначення терміну “романтизм”.

2.Назвіть основні етапи історико-літературного процесу 1789-1871 рр.

3. Поясніть соціально-історичні передумови виникнення романтизму як літературного напрямку.

4. З'ясуйте філософсько-естетичні основи романтизму і його художні принципи.

5. Схарактеризуйте історичне значення романтизму.

Романтизм в Німеччині

Тези лекції.

1. Історичні умови розвитку Німеччині в добу романтизму.
2. Боротьба двох напрямків в німецькому романтизмі. Ієнська та гелдерберзька школи романтиків.
3. Німецька ідеалістична філософія – філософська база німецького романтизму.
4. Ф. Шлегель – теоретик німецького романтизму.
5. Вчення про три джерела романтизму та про “романтичну іронію”.
6. Новаліс – найбільш типовий представник консервативного романтизму епохи Просвітництва, захист середньовіччя. Песимізм, культ смерті в ліриці Новаліса.
7. Роман “Генріх фон Офтердінген” – програмовий документ раннього етапу німецького романтизму. “Голуба квітка” як романтичний символ.

8. Майстри романтичної новели: Тік, Арнім, Бретано. Значення німецьких романтиків у зборі й обробці фольклору. Казки братів Грімм.
9. Е.Т.А. Гофман – найяскравіший представник німецького романтизму. Посилення реакції в Європі й трагічні суперечності у творчості Гофмана. Двопланова композиція повістей Гофмана. Ідеалістична концепція мистецтва (“Серапіонові брати”). “Романтична іронія” Гофмана, основні особливості творчого методу.
10. А.Шаміссо. “Чудова історія Петера Шлеміля”. Нова функція казково-фантастичного елемента у творчості Шаміссо. Іронічне трактування романтичної особистості в повісті-казці про “Шлеміля”. Лірика Шаміссо 20-30-х рр. , її фольклорна основа. Шаміссо й російська література, зв’язок з декабристами. Поема “Вигнанці”.

Запитання і завдання.

1. Визначте історичні умови розвитку Німеччини кінця ХУІІІ- початку ХІХ століття й особливості німецького романтизму.

2. Як позначилася на літературі Німеччини боротьба ієнського й гельдерберзького гуртків романтиків?

3. Яку функцію виконує казково-фантастичний елемент у творчості Шаміссо.

Ернст Теодор Амадей Гофман (1776-1822)

12. Покажіть майстерність і новаторство Г.Гейне у розкритті інтимних почуттів свого героя.

13. Намалюйте словесний портрет ліричного героя "Книга пісень".

14. Проаналізуйте поезію "Лореля".

2. Якою мірою відповідав волелюбний характер романтичного героя поета ідеям XIX століття?

3. Виділіть провідні мотиви творчості Байрона.

4. Порівняйте образ Прометея в однойменному творі Байрона з давньогрецьким міфом. За що поет прославляє Прометея?

5. Розкрийте ідейно-художній зміст поезії “Валтасарове видіння”.

6. Які події та постаті з історії України відтворено в поемі Байрона “Мазепа”? Чи відповідає образ Мазепи історичній правді?

7. Дайте характеристику терміну “байронічний герой”.

8. Дайте аргументовану відповідь на питання: Чи можна вважати Гарольда романтичним героєм? Поясніть зміст заголовка поеми, акцентуйте увагу на слові “паломництво”. Чи можна вважати Гарольда паломником?

2. Доведіть, що Собор Паризької Богоматері є центральним образом роману.

3. Проілюструйте на конкретних прикладах таку тезу: “Квазімодо – морально чиста людина”.

4. Складіть цитатний план до образу Есмеральди, Квазімодо, Клода Фролло.

2. “Адам Міцкевич, без сумніву, найбільший поет польської нації і один із найгеніальніших людей, яких видало людство”. Спробуйте підтвердити думку І.Франка щодо оцінки А.Міцкевича, фактами з його творчої біографії.

3. Покажіть на прикладі поезій А.Міцкевича особливості сонета як літературного жанру. Які нові можливості цього жанру відкрив поет?

Модуль 5

Особливості розвитку романтизму на американському континенті

Тези лекції.

1. Романтизм і становлення американської національної культури. Особливості американського романтизму.

2. Романтизм і рух аболіціонізму.

2. Вашингтон Ірвінг. Новелістика.

3. Джеймс Фенімор Купер. Внесок Купера у створення жанру роману в США. Пенталогія про Шкіряну Панчоуху. Значення творчості Купера.

4. Періодизація творчості Е.По. Оповідання першого періоду творчості. Фантастичний, пародійний або гротескний характер новел. Ставлення Е.По до європейського романтизму. 40-ві роки в творчості письменника. Тема американської буржуазної преси. Комічне й трагічне в оповіданнях Е.По 40-х років. Створення жанру детективного оповідання. Образ Дюпена. Діалектика людського мислення "як теорія гри". Особливості психологізму Е.По. Принципи побудови детективних оповідань Е.По. Доля Е.По в ХХ столітті. Спроба модерністської критики й літератури переосмислити творчість Е.По, наблизити його художні позиції за своїми.

Едгар Аллан По (1809-1849)

Запитання і завдання.

1. У чому полягає своєрідність романтизму Е.По?

2. Виділіть художні особливості поезії "Ворон". За допомогою яких художніх засобів створюється атмосфера таємничості?

3. Як виявляється у вірші “магія ритму”?

4. Назвіть характерні ознаки романтичних новел письменника.

5. Принцип аналітичного пізнання світу... Як втілюється він письменником в оповіданні “Золотий жук”?

6. За якими ознаками оповідання “Маятник і провалля” відносять до так званих “страшних” оповідань?

7. Складіть листа до письменника.

Модуль 6

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЛІТЕРАТУРИ ДРУГОЇ ПЛОВИНИ XIX СТОЛІТТЯ

Завдання і запитання.

1. Які чинники визначали культурну ситуацію другої і третьої третини XIX ст.?

2. Дайте визначення таким поняттям, як “лібералізм”, “позитивізм”, “фемінізм”, “середній клас”.

3. Яке значення ці поняття мають для розуміння культурної ситуації ХІХ ст.?

4. Дайте визначення поняття “реалізм”.

5. Чим відрізняється натуралізм від реалізму?

7. Чи зберігається протиставлення “природи” і “цивілізації” в тому, як Стендаль показує внутрішнє життя жіночих персонажів? Прокоментуйте це запитання.

8. Хто з двох головних героїнь роману подобається вам більше? Доведіть чому?

ПРОСПЕР МЕРІМЕ

2. Як Флобер розвивав у своїх творах принципи реалістичного мистецтва порівняно з творчістю Стендаля і Бальзака? Що таке принцип об’єктивізму?

3. Поясніть поняття “боварізм”. Чи є актуальним поняття “боварізм” для сучасного життя?

4. Спираючись на текст роману “Пані Боварі”, схарактеризуйте внесок Флобера у розвиток реалістичного стилю в літературі.

4. Яких представників вікторіанського реалізму ви знаєте? Спробуйте накреслити напрями еволюції цього стилю в англійській літературі 30-90-х років ХІХст.

**ЧАРЛЬЗ ДІККЕНС
(1812-1870)**

Завдання та запитання.

1. Розкажіть про дитинство та молоді роки Чарльза Діккенса. Яким чином вони вплинули на формування світогляду і естетичних поглядів великого письменника?

4. У чому полягає своєрідність реалізму Діккенса порівняно з реалізмом Стендаля, Бальзака, Флобера?

5. Що проповідує Ч.Діккенс своїм романом “Домбі і син”?

6. Як ви розумієте свободу і несвободу виховання?

Модуль 7
Поезія середини ХІХ століття. Поетична група “Парнас”.

Запитання і завдання.

1. Висловіть свої думки щодо позиції, викладеної Елланом (Блакитним):

3. Чи відповідає настрій з листа Бодлера до матері, у якому він писав: “Я самотній, у мене немає ані друзів, ані коханої, ані собаки, ані кішки, нікого, з ким би я міг поділитися своїм горем” настроєм поета у вірші “Зосередження”? Доведіть свою думку.

4. Порівняйте чотири переклади сонета “Зосередження” під різними назвами: “Зосередження” – пер. М.Зерова, Д.Павличка, “Раздумье”- пер. М.Донського, “Задумчивость” – пер. С.Андреєвського. Який із перекладів, на Вашу думку, найкраще відповідає настрою поета? Які б епітети, метафори, образи запропонували, щоб виразити цей настрій?

5. Чи можна назвати поета, який був на барикадах Французької революції, песимістом у загальноприйнятому значенні цього слова?

-
-
5. Прочитайте поему “Пісня відкритого шляху”. Опишіть настрої поета. Чим вони зумовлені? Як Вітмен розуміє призначення Поета.? У чому на думку Поета полягає щастя?
-
-
-
-
-
-
-
-
-
-
-
-
-
-
-
-
-
-
-
-
-
-
-

Література ХУП-ХУШ століття

1. Аникин Г.В., Михальская Н.П. История английской литературы. - М.,1985.
2. Аникст А. «Фауст» Гете: Литературный комментарий. – М.: Наука, 1979. – 350 с.
3. Аникст А. Даниель Дефо. – М.: Детгиз, 1957. – 131 с.
4. Аникст А.А. Теория драмы от Аристотеля до Лессинга - М., 1967.
5. Артамонов С. Д. Вольтер и его век. – М.: Просвещение, 1980. – 220 с.
6. Артамонов С.Д., Гражданская З.Т., Самарин Р.М. История зарубежной литературы XVII - XVIII вв. - М.,1973.
7. Барт Р. Расиновский человек // Барт Р. Избранные работы. Семиотика. Поэтика. - М., 1989.
8. Воронина М. П. Кальдерой де ла Барка – парадокси долі // Вікно в світ. – 2000. – № 3. – С. 5-9.
9. Гаккебуш В. Пересторога Ф. Шиллера // Всесвіт. - 1969. – № 12. – С. 133–137.
10. Гречанюк С. Прозріння і розчарування Дж. Свіфта// Всесвіт. –1987. – № 3. – С. 149–157.
11. Дубашинский И. А. «Путешествия Гулливера» Дж. Свифта. – М.: Высш. школа, 1969. – 110 с.
12. Жирмунский В.М. Очерки по истории классической немецкой литературы. - Л. Д 972.
13. Зарубежные писатели о литературе и искусстве. Немецкая литература XVIII века / Под общ. ред. Михальской. - М. 1980.
14. Зарубежные писатели: Библиографический словарь:, В 2-х ч./Под ред. Н.П. Михальской. - М.,1997.
15. История всемирной литературы: В 9-ти т. - Т.4-5. - М., 1987 - 1988.
16. История западноевропейского театра: В 6-ти т. / Под ред. С.С. Мокульского. - М., 1956-1974.

17. История зарубежной литературы XVIII века / Под ред. А.П.Неустроева, Р.М.Самарина - М.,1974.
18. История немецкой литературы / Под ред. И.А.Гуляева и др. - М., 1975.
19. Конради К.О. Гете. Жизнь и творчество. М., 1987. Т. 1 - 2.
20. Кочур Г. Сонячний геній (И. В. Гете) / Гете И. В. Твори. – К.: Молодь, 1969. – С. 3–41.
21. Ланштейн П. Жизнь Шиллера. М.,1984.
22. Лессинг и современность: Сборник статей. М.,1981.
23. Лессинг Г.Э. Избранное. М., 1980.
24. Логвин Г. П. «Майстерно ти стріляєш з лука, Телль...» (До проведення уроків з вивчення поетичної драми Ф. Шиллера «Вільгельм Телль») // Зарубіжна література в навчальних закладах України. - 1999. - № 9. – С. 21-25.
25. Макаров А. Світло українського бароко. – К.: Мистецтво, 1994. – 273 с.
26. Максимова Л. «Мислити і діяти, діяти і мислити, діяти і мислити» (Тези до уроків, присвячених вивченню «Фауста» Гете) // Вікно в світ. – 1999. – № 3. – С. 51–54.
27. Маркина А. Пізнати світ: Методичні нотатки до першої частини «Фауста» Гете // Вікно в світ. – 1999. – № 3. – С. 47–50.
28. Мацапура В. І. Це загадкове, примхливе бароко // Зарубіжна література в навчальних закладах України. – 1999. – № 2. – С. 7–11.
29. Наливайко Д. Бароко і драма Кальдерона «Життя – це сон» // Тема. – 2000. – № 1. – С. 5–17.
30. Ніколенко О. М. «Через любов наближуються до неї...», або У полоні Природи (И. В. Гете. «Вільшаний король») // Зарубіжна література в навчальних закладах України. – 1998. – № 11. – С. 19-24.
31. Плавский З.И. Испанская литература XVII – середины XIX в. – М.: Высш. школа, 1978. - 286 с.
32. Проблемы Просвещения в мировой литературе. - М., 1970.
33. Рязанцева Т. «Жив, писав, кохав...» Життя і творчість Ф. де Кеведо // Всесвіт. – 1997. – № 10. - С. 156–160.
34. Самарин Р. М. Творчество Джона Мильтона. – М.: Изд-во МГУ, 1964. – 483 с.
35. Соколянский М. Г. Творчество Г. Филдинга. – К.: Высш. школа, 1975. – 173 с.
36. Тарасова Я. Образ Фауста у світовій літературі // Всесвітня література та культура в навчальних закладах України. – 2000. – № 2. – С. 35–37.
37. Українське літературне бароко: 36. наук, праць. – К.: Наукова думка, 1987. – 299 с.
38. Шалагінов Б. «Фауст» И. В. Гете: людина поміж Богом і дияволом // Всесвітня література та культура в навчальних закладах України. – 2000. – № 12. - С. 45–46.
39. Шалагінов Б. Б. Й. В. Гете // Вікно в світ. – 1999. – № 1. – С. 52-73.
40. Шалагінов Б. Гете і Шеллинг // Вікно в світ. – 1999. - № 3. - С. 24-30.
41. Эккерман И.П. Разговоры с Гете. - М. 1981.

XIX століття

1. Андрие Р. Стендаль, или Бал-Маскарад. – М., 1985.
2. Андреев Л.Г. Французская поэзия конца XIX – начала XX века //Зарубежная литература XX века /Под ред. Л.Г.Андреева. – М., 1996.
3. Аникин Г.В., Михальская Н.П. История английской литературы. – М., 1975.
4. Бальзак О. Передмова до “Людської комедії” // Оноре де Бальзак. Твори: В 10-ти т. – Т.1. – К., 1989.
5. Белобратов А.В., Березина А.Г., Полубояринова Л.Н. История западно-европейской литературы XIX века. Германия, Австрия, Швейцария: Учебник для вузов. – М., 2003.
6. Берковский Н.Я. Романтизм в Германии. – М., 1973.
7. Ботникова А.Б. Э.Т.А.Гофман и русская литература (первая половина XIX века). – Воронеж, 1977.
8. Венедиктова Т.Д. Поэзия Уолта Уитмена. – М., 1982.

9. Гиждеу С.П. Гейне Г. – М., 1964.
10. Гражданская З.Т. От Шекспира до Шоу. – М., 1992.
11. Дмитриев А.С. Проблемы иенского романтизма. – М., 1974.
12. Дишлок Ю. Зарубіжна література. Розгорнуте календарне планування уроків за програмою 2001 року. 8 клас. – Харків, 2003.
13. Дорофеева Н.І. Словник-довідник з зарубіжної літератури. – Харків, 2000.
14. Дубашинский В.М. Поэма Дж.Байрона “Паломничество Чайльд Гарольда”. – Рига, 1975.
15. Дьяконова Н.Я. Английский романтизм. Проблемы эстетики. – М., 1978.
16. Дьяконова Н.Я. Лондонские романтики и проблемы английского романтизма. – М., 1970.
17. Иващенко А.Г. Флобер. – М., 1975.
18. Ивашева В. “Век нынешний и век минувший...” Английский роман XIX века в его современной звучании. – М., 1990.
19. История немецкой литературы: В 5-ти томах. – М., 1968.
20. История западноевропейской литературы XIX век: Франция, Италия, Испания, Бельгия : Учебник для студ. высш. учеб. заведений/ Т.В.Соколова, и др. – М., 2003.
21. Зарубіжна література. 9 клас. Матеріали до уроків. Укладач Р.Б.Шутько. – Харків, 2000.
22. Зарубіжна література. 9 клас. Посібник-хрестоматія /упор. Щавурський Б.Б. – Тернопіль, 1999.
23. Зарубіжна література. 10 клас. Матеріали до уроків. Укладач Р.Б.Шутько. – Харків, 2000.
24. Зарубіжна література XIX століття /За ред. Ніколенко О.М., Мацапури В.І., Хоменко Н.В. – К., 1999.
25. Затонский Д.В. Реализм – это сомнение? – К., 1982.
26. Затонський Д.В. Минувле, сучасне, майбутнє. – К., 1982.
27. Затонський Д. Творець людської комедії //Оноре де Бальзак. Твори: В 10 т. – Т.1. – К., 1989.
28. Карабутенко І. Шарль Бодлер //Жовтень. – 1975. - №6.
29. Карабутенко І. Особистість і лірика Шарля Бодлера //Всесвіт. – 1976. - №6.
30. Косиков Г.К. Шарль Бодлер между «восторгом жизни» и «ужасом жизни» //Шарль Бодлер. Цветы зла. – М., 1993.
31. Катарский И.М. Диккенс (Критико-биографический очерк). – М., 1960.
32. Лібман З.Я. Чарлз Діккенс: Життя і творчість. – К., 1982.
33. Мендельсон М.О. Жизнь и творчество Уитмена. – М., 1969.
34. Михальская Н.П. Чарлз Диккенс: Книга для учащихся. – М., 1987.
35. Моруа Андре. Прометей, або Життя Бальзака. – К., 1969.
36. Моруа Андре. Литературные портреты. – М., 1970.
37. Мухін В.О. Вивчення зарубіжної літератури. – 10 клас. – Харків, 2002
38. Наливайко Д. Оноре де Бальзак: Життя і творчість. – К., 1985.
39. Наливайко Д. Жах і екстаз життя // Всесвіт. – 1989. - №7.
40. Наливайко Д.С., Шахова К.О. Історія зарубіжної літератури XIX сторіччя. Доба романтизму. – К., 1997.
41. Неустроев В.П. Генрих Гейне. – М., 1984.
42. Нольман М. Шарль Бодлер. Судьба. Эстетика. Стиль. – М., 1979.
43. Обломиевский Д.Д. Французский романтизм. – М., 1961.
44. Обломиевский Д. Французский символизм. – М., 1973.
45. Пронкевич О.В. Секрет довголіття «нецікавого сюжету», або «Емма Боварі – це я» // Зар. літ в навч. закл. – 1997. - №9.
46. Пронкевич О.В. Зарубіжна література XIX століття. К., 1997.

47. Пузиков А.И. Портреты французских писателей. – М., 1976.
48. Реизов Б.Г. Французский роман XIX века. – М., 1977.
49. Реизов Р. Оноре де Бальзак и его произведения // Бальзак О. Избранное. – М., 1985.
50. Реизов Б.Г. Творчество Флобера. – М., 1955.
51. Реизов Б.Г. Стендаль. Философия. История. Политика. Эстетика. – М., 1974.
52. Реизов Б.Г. Стендаль. Художественное творчество. – Л., 1978.
53. Реизов Б.Г. Творчество Вальтера Скотта. – М.-Л., 1965.
54. Сильман Т.И. Диккенс: Очерки творчества. – М., 1970.
55. Світовий сонет: Антологія /Пер. Дмитра Павличка. – К., 1983.
56. Стадников В.Г. Генрих Гейне. – М., 1984.
57. Сузір'я французької поезії: Антологія: У 2 т. – Т.2. Переклади і переспіви М.Терещенка. – К., 1971.
58. Тайна Чарльза Диккенса: Библиографические изыскания. – М., 1990.
59. Художественный мир Гофмана. – М., 1982.
60. Федоров А.А. Зарубежная литература XIX-XX веков: Эстетика и художественное творчество. – М., 1989.
61. Фролова К.П. Цікаве літературознавство. – К., 1991.
62. Чередник Л.А. Вивчення зарубіжної літератури. 8 клас. – Харків, 2003.
63. Шахова К.О. Смуток і сміх Чарльза Діккенса // Шахова К. Нариси творчості зарубіжних письменників-реалістів XIX-XX ст. – К., 1975.